

บทที่ 2

พ่อแม่ลูกในบทละครเรื่องโงะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุ (五十年忌歌念仏)

เนื้อหาในบทที่ 2 บทที่ 3 บทที่ 4 และบทที่ 5 จะเป็นการศึกษาวิเคราะห์บทละครแต่ละเรื่อง โดยบทที่ 2 เป็นการศึกษาวิเคราะห์บทละครเรื่องโงะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุ บทที่ 3 ศึกษาวิเคราะห์บทละครเรื่องเมะอิโคะ โนะ อิเกยะงุ (冥途の飛脚) บทที่ 4 ศึกษาวิเคราะห์บทละครเรื่องชะกะตะ โคะโอะโร นะมิมะงุระ (博多小女郎波枕) และบทที่ 5 ศึกษาวิเคราะห์บทละครเรื่องอนนะ โคะโระมิ อะบุระ โนะ จิโงะงุ (女殺油地獄) แต่ละบทจะเริ่มค้นด้วยการกล่าวถึงข้อมูลบทละคร เพื่อให้ทราบช่วงเวลา และสถานที่ที่จัดแสดงเป็นครั้งแรก อายุผู้ประพันธ์ ณ ขณะนั้น รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์จริงที่สันนิษฐานว่าผู้ประพันธ์ได้นำมาใช้เป็นโครงเรื่องในการประพันธ์บทละครนั้น ๆ หลังจากทราบข้อมูลบทละครแล้ว จะกล่าวถึงเรื่องย่อบทละคร เพื่อจะได้เข้าใจเนื้อหาของบทละคร ซึ่งมีความจำเป็นในการศึกษาส่วนต่อไป อันได้แก่ส่วนวิเคราะห์ตัวละครพ่อแม่ และตัวละครลูกในบทละคร หลังจากนั้นจึงกล่าวถึงความเป็นโศกนาฏกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูกในบทละคร และปิดท้ายด้วยการสรุปพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูกและความเป็นโศกนาฏกรรมในบทละครเรื่องนั้น ๆ เพื่อให้เข้าใจภาพรวมของแต่ละบท

โครงร่างของเนื้อหาในบทที่ 2 บทที่ 3 บทที่ 4 และบทที่ 5 จึงประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ เหมือนกัน ดังต่อไปนี้

- ข้อมูลบทละคร
- เรื่องย่อบทละคร
- ตัวละครพ่อแม่ในบทละคร
- ตัวละครลูกในบทละคร
- ความเป็นโศกนาฏกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูกในบทละคร
- สรุปพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูกและความเป็นโศกนาฏกรรมในบทละคร

2.1 ข้อมูลบทละคร

บทละครโงะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุ ได้ถูกนำมาจัดแสดงเป็นครั้งแรกในฤดูใบไม้ผลิ ของปี ค.ศ.1707 ที่โรงละครทะกะโมะโตะ (竹本座) ขณะนั้นชิกะมะทซุ มนสะอะมะน (近松門左衛門) ผู้ประพันธ์มีอายุ 55 ปี เหตุการณ์จริงมีบันทึกไว้ในหนังสือบันทึกเหตุการณ์ทะมะมิสุกึ อิงเง็น (玉滴隠見) เล่ม 5 เพียงว่า เซะอิโงโร (清十郎) เติมนร้านทะมะจิมะยะ (但馬屋) แห่งบันฉุ อิเมะจิ (播州姫路) ถักลอบมีความสัมพันธ์กับโอะนะทซุ (お夏) บุตรสาวเจ้าของร้าน จึง

โอซากาเพื่อรับของติดตัวเจ้าสาว^{*} ที่สั่งทำไว้กลับไปฮิเมจิ ของติดตัวเจ้าสาวดังกล่าวถูกส่งไปถึงร้านตะจิมะยะเมื่อใด การแต่งงานก็จะเกิดขึ้น และเมื่อนั้นเจ้าบ่าวรวมถึงทุก ๆ คนก็จะรู้ความจริง ผลก็คือเซอิจูโรจะต้องถูกตริ้งเหมือนกับตัวอักษรคะคะกะนะ “คิ” (キ) ” อย่างแน่นอน ชะจิเอะมนรู้สึกทุกข์ใจเป็นอันมาก จึงได้ขอร้องให้คันจูโรช่วยหาทางช่วยเหลือเซอิจูโรให้พ้นจากความคิดครั้งนี้ โดยที่หารู้ไม่ว่านั่นเป็นแผนการร้ายของคันจูโร

ขณะที่ชะจิเอะมนและคันจูโรกำลังสนทนากันอยู่นั้น พนักงานร้านภาพลงรักลายทอง^{***} ที่พ่อของโอะนะทซุสั่งทำไว้เป็นของติดตัวเจ้าสาวของโอะนะทซุ มาขอรับเงินค่าของจากคันจูโร และบอกว่าจะส่งของดังกล่าวลงเรือให้ในคืนนี้ คันจูโรขอกุญกับชะจิเอะมนเป็นการส่วนตัว เขาขู่ว่าชะจิเอะมนว่าหากจ่ายเงินให้ไป ของติดตัวเจ้าสาวก็จะไปถึงร้านตะจิมะยะในไม่ช้า แล้วเซอิจูโรก็จะถูกลงโทษ คันจูโรเสนอว่าตนจะกลับไปรายงานเจ้านายว่าร้านภาพลงรักลายทองยังทำของที่ตั้งไม่เสร็จ ส่วนกับพนักงานร้านภาพลงรักลายทองนั้น ขอให้ชะจิเอะมนช่วยจ่ายเงินสักก้อนเป็นค่าสินบนให้เลื่อนเวลาส่งของติดตัวเจ้าสาวออกไปก่อน ชะอิจูโรจะได้มีเวลาคิดอ่านหนี แต่ชะจิเอะมนปฏิเสธเนื่องจากไม่มีเงินมากพอ คันจูโรจึงได้ยื่นข้อเสนอใหม่ให้ชะจิเอะมนไปบอกกับพนักงานร้านภาพลงรักลายทองว่า ชะจิเอะมนขอระงับการส่งของติดตัวเจ้าสาวไปที่ร้านตะจิมะยะเอาไว้ชั่วคราว เนื่องจากโอะนะทซุได้ให้สัญญาว่าจะแต่งงานกับลูกชายของชะจิเอะมนเอาไว้ก่อน ชะจิเอะมนจึงจะยอมให้โอะนะทซุแต่งงานกับผู้ชายคนอื่นไม่ได้ ชะจิเอะมนตกลงทำตามนั้น

แต่เมื่อไปบอกพนักงานร้านภาพลงรักลายทองว่าขอระงับการส่งของเอาไว้ก่อน พนักงานร้านไม่ยอม ชะจิเอะมนจึงได้ใช้กำลังขู่บังคับ ทั้งคันจูโรก็เข้ามาช่วยยื่นข้อเสนอกับพนักงานร้านว่าควรให้ชะจิเอะมนเขียนหนังสือไว้ให้หนึ่งฉบับ เพื่อพนักงานร้านจะได้นำไปเป็นหลักฐานยืนยันแก่เจ้านาย พนักงานร้านจึงยอม ชะจิเอะมนได้ให้ลูกสาวเขียนแทน โดยมีคันจูโรเป็นคนบอกเนื้อความว่า ขอระงับของสินสอดแต่งงานของโอะนะทซุไปก่อน เนื่องจากโอะนะทซุมีสัญญาจะแต่งงานกับลูกชายของชะจิเอะมนก่อน คันจูโรบอกให้ชะจิเอะมนประทับตราไว้เป็นหลักฐาน ชะจิเอะมนยอม

* ของติดตัวเจ้าสาว แปลจากคำว่า โยะเมะอิริ โคงุ (嫁入道具) หมายถึง สิ่งของที่เจ้าสาวจะนำติดตัวไปบ้านฝ่ายชายด้วยเมื่อแต่งงาน เช่น คู่เสื่อผ้า กระบอก ฯลฯ เป็นประเพณีการออกเรือนของญี่ปุ่นที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน

** ตริ้งเหมือนกับตัวอักษรคะคะกะนะ “คิ” เป็นวิธีการสำเร็จโทษอย่างหนึ่งในสมัยเอโดะ โดยการตรึงร่างกายให้ติดกับเสาที่มีลักษณะเหมือนอักษรคะคะกะนะ “คิ” แล้วใช้หอกแทงจากข้างท้องซ้ายและขวาจนตาย

*** ภาพลงรักลายทอง แปลจากคำว่า นะกิเอะ (蒔絵) เป็นศิลปะการลงรักที่มีชื่อเสียงของญี่ปุ่น โดยการลงผงเงิน ผงทอง หรือผงสีลงไปบนพื้นของของสิ่งของหรือภาชนะที่ลงรักแล้วอีกครั้งหนึ่ง

ทำตามด้วยความยินดีที่สามารถช่วยเหลือลูกได้ คันทูโรได้เก็บหนังสือนั้นเอาไว้หนึ่งฉบับ ส่วนพนักงานร้านภาพลงรักลายทองเมื่อได้รับหนังสือแล้วจึงขอมกลับไป

คันทูโรบอกกับชะจีอะมน่ว่าเมื่อขีดเวลาออกไปได้แบบนี้แล้ว ก็จะจัดการให้ชะอิูโรได้หนี ไม่ต้องเป็นห่วง ตนจะเป็นคนดูแลตัวเอง แล้วบอกกลับไปที่เรือของตน แต่ไม่นานนักก็เดินกลับมาบอกว่ายังไม่ควรไปหาชะอิูโรในช่วงนี้ รอให้ทุกอย่างคลี่คลายก่อนแล้วค่อยไปจะดีกว่า ชะจีอะมนหลงเชื่อ จึงขึ้นจากเรือที่จะนั่งไปหาชะอิูโร ผากฝังให้คันทูโรช่วยดูแลชะอิูโร แล้วลงเรือกลับบ้านเกิดไป

องก์กลาง

ฉากร้านทะเลจิมะยะ

ที่ร้านทะเลจิมะยะ วันนี้มีการฉลองมั่งคั่งงานของโอะนะทซุ แต่โอะนะทซุมีที่ทำไมสบายใจบอกว่าตนเองเป็นหวัด ตั้งน้ำมูกเพื่อกลบเกลื่อนน้ำตาอยู่ตลอดเวลา แม้สาวใช้จะชวนพูดคุยเล่นแต่กลับทำให้โอะนะทซุรำคาญใจยิ่งขึ้นไปอีก โอะนะทซุบอกสาวใช้ว่าคนไม่ยอมแต่งงานแม้แต่คนเดียว จึงถูกพ่อคว่าให้เลิกบ่นและมาร่วมกันฉลองเสียที

ขณะนั้นชะอิูโรและคันทูโรเดินทางกลับมาถึงที่ร้าน พ่อของโอะนะทซุผู้เป็นเจ้านายได้สอบถามถึงฐานะที่ให้ไปทำ ชะอิูโรปฏิบัติภารกิจลุล่วงไปได้ด้วยดี แต่คันทูโรซึ่งถูกใช้ให้ไปติดต่อเรื่องภาพลงรักลายทองที่จะเป็นของติดตัวเจ้าสาวของโอะนะทซุรายงานว่ร้านได้ทำของที่ตั้งเสร็จเรียบร้อยและตนได้จ่ายเงินค่าของไปหมดแล้ว แต่ทางร้านไม่ยอมส่งของให้ เนื่องจากมีผู้ระงับเอาไว้ พ่อของโอะนะทซุโกรธมากและสอบถามสาเหตุ คันทูโรขอกุยกับพ่อของโอะนะทซุเป็นการส่วนตัวและบอกว่ามีหลักฐานจะนำมาแสดง

ฝ่ายชะอิูโร หลังจากถอดรองเท้าและนั่งลงแล้ว โอะนะทซุได้เข้ามาพูดคุยด้วย ชะอิูโรตัดพ้อโอะนะทซุเรื่องที่จะแต่งงาน และบอกว่าคนนั้นจริงใจกับโอะนะทซุ ขนาดคอนช่วงปีใหม่หยุดไปเยี่ยมพ่อที่บ้านเกิดหลายวัน แต่เมื่อไปถึงกลับตัดสินใจไม่ไปที่บ้าน เพราะได้ข่าวว่าคู่นั้นที่พ่อจัดเตรียมไว้ให้อยู่ที่บ้านด้วย ซึ่งหากคนไปพบก็จะเป็นการไม่ติดต่อโอะนะทซุ หลังจากนั้นทั้ง

สองคนก็พร่ำพรรณนาถึงความรักที่มีต่อกัน เซะอิฐโรยังได้คืนเงินจำนวน 70 เรียว (兩)^{*} ที่ได้ขมไปช่วยคันจูโรเนื่องจากคันจูโรทำการค้าขาดทุนให้แก่โอะนะทงุด้วย โดยให้เหตุผลว่าระหว่างเดินทางกลับ คันจูโรได้บอกว่าขณะนี้ตนเองสามารถแก้ปัญหาได้แล้ว โอะนะทงุยังไม่รับเงินคืน กลับชวนเซะอิฐโรไปแอบมีความสัมพันธ์กันในมุ้งที่เตรียมไว้ฉลองแต่งงานโอะนะทงุก่อน

เกินจูโรพนักงานในร้านอีกคนมาตามโอะนะทงุให้ไปพบพ่อ จึงได้เห็นการกระทำของทั้งสองคนเข้า โอะนะทงุขอร้องไม่ให้นำเรื่องนี้ไปเล่าให้ใครฟัง แต่เกินจูโรไม่ยอม นำเรื่องไปบอกกับคันจูโรซึ่งเป็นคนค้าประกันให้ตนเองเข้าทำงานที่นี้ฟัง

ในไม่ช้าพ่อของโอะนะทงุ และคนในร้านก็วิ่งมา พ่อของโอะนะทงุโกรธมาก คำว่าโอะนะทงุว่านิสัยเหมือนนางคณิกา^๑ แล้วต่อว่าเซะอิฐโรว่าเลียงไม่เชื่อ มาทำแบบนี้กับโอะนะทงุได้ ทั้งยังให้พ่อที่อยู่บ้านนอกมาระงับของติดตัวเจ้าสาวของโอะนะทงุอีก พร้อมกับยื่นเอกสารที่เซะอิฐโรมอบประทับตราให้ดู เซะอิฐโรยอมรับว่าเป็นตราประทับของพ่อ และลายมือที่เขียนก็เป็นลายมือน้องสาว แต่ขอให้เจ้านายเชือดพ่อมาสอบถามให้แน่นอนก่อน เจ้านายไม่ฟัง สั่งให้คนงานค้นตัวเซะอิฐโร และเปลี่ยนเอาเสื้อผ้าเนื้อดีออก ให้ใส่เฉพาะเสื้อผ้าเนื้อหยาบออกจากร้านไป โอะนะทงุพยายามขอร้องให้พ่อยกโทษให้เซะอิฐโร แต่พ่อกลับต่อว่าโอะนะทงุว่าไม่รักดี พ่ออุตสาหหวังดีหาลูกเขยดี ๆ ให้ตามคำสั่งเสียของแม่โอะนะทงุที่ไม่อยากให้ลูกสาวถูกตราหน้าว่าเป็นลูกของนางคณิกาตลอดชีวิต อุตสาหลงทุนให้เงินติดตัวไป 1,000 เรียว แต่เซะอิฐโรกลับมาซัดขวางกลับมาทำให้ทุกอย่างพังพินาศ แล้วจะให้ยอมได้อย่างไร

คนรับใช้ในบ้านถอดเสื้อผ้าชุดที่เซะอิฐโรใส่อยู่ออก แล้วเอาชุดที่เป็นผ้าเนื้อหยาบมาใส่ให้แทน พ่อของโอะนะทงุสั่งให้คันจูโรค้นตัวและของใช้ส่วนตัวของเซะอิฐโร จนพบเงิน 70 เรียวที่จะนำมาคืนโอะนะทงุ คันจูโรบอกว่ามันเป็นเงินของโอะนะทงุที่ได้รับจากย่าของโอะนะทงุ คนจำได้เพราะเป็นคนห่อเงินนั้นเองกับมือ และกล่าวหาว่าเซะอิฐโรเป็นขโมย เซะอิฐโรพยายามอธิบายว่า

* เรียว เป็นหน่วยนับเงินหน่วยหนึ่งในสมัยเอโดะ หลังสมัยเมจิ (明治 : ค.ศ.1868 - 1912) เป็นต้นมา ใช้ในความหมายเดียวกับเซน (円) เงินจำนวน 70 เรียว ในสมัยเอโดะ มีค่าประมาณ 7,060,000 เซน ในปัจจุบัน (近松門左衛門[著]/鳥越文蔵[ほか]校注・訳, 冥途の飛脚 : 忠兵衛梅川/女殺油地獄/丹波と作待夜のこむろぶし/長町女腹切ほか, p. 5.)

^๑ นางคณิกา ในบทละครของซิกะมะทงุใช้คำว่า ยูโอะ (遊女) หรือ โอะโร (女郎) หมายถึง หญิงขายตัว ผู้มีอาชีพให้ความสำราญแก่ลูกค้าในสำนักคณิกา ในสมัยเอโดะ สำนักคณิกาหรือที่ในภาษาญี่ปุ่นเรียกว่า ยูกะกุ (遊郭) ถือเป็นสถานประกอบการที่ถูกต้องตามกฎหมาย จึงได้รับความนิยมนิยมจากผู้ชายในสมัยนั้นเป็นอันมาก จนกระทั่งปี ค.ศ.1958 จึงมีกฎหมายห้ามการค้าประเวณีเกิดขึ้น

เงินนั้นเป็นของโอะนะทซุจริง แต่คันจูโรได้ขอร้องให้ยืมมาให้เพื่อเอาไปจ่ายหนี้ที่ทำการค้าขาดทุน แต่มาบอกภายหลังว่าไม่เอาแล้ว ส่วนเรื่องของติดตัวเจ้าสาวของโอะนะทซุ เซะอิจуроบอกกับพ่อของโอะนะทซุว่า คันจูโรอาจจะเอาเงินค่าของเข้ากระเป๋าตัวเองหมด แล้วหลอกให้เซะอิจิมะเขียนจดหมายระงับของ ช่างเป็นคนเลวเสียเหลือเกิน เซะอิจุโรขอร้องเจ้านายให้ยกโทษให้สักครั้ง แต่เจ้านายไม่ยอม กลับให้คนรับใช้โยนเซะอิจุโรออกจากบ้านไป

คืนวันนั้นเป็นคืนที่มีลมมิด อากาศหนาวเหน็บ เซะอิจุโรยังทำใจไปจากร้านทะเลจิมะยะไม่ได้ เดินวนเวียนอยู่แถวประตู ส่วนโอะนะทซุก็คิดถึงเซะอิจุโรมาก เดินออกจากบ้านมาคู้ที่ประตู ทั้งสองคนจึงได้พบกันอีกครั้ง โอะนะทซุชวนเซะอิจุโรหนีไปใช้ชีวิตอยู่ด้วยกันให้ไกล แต่เซะอิจุโรไม่เห็นด้วย บอกว่าหากทำเช่นนั้นจะเพิ่มความเกลียดชังของเจ้านายให้มีมากขึ้น ตนเองจะกลับไปที่บ้านเกิด ไปคุยกับพ่อเรื่องแผนชั่วของคันจูโร แล้วมาขอโทษเจ้านาย เจ้านายน่าจะหายโกรธ โอะนะทซุยอมฟัง และชวนเซะอิจุโรถอดเสื้อที่ใส่อยู่แลกเปลี่ยนกันเพื่อเป็นที่ระลึกจนกว่าจะได้พบกันอีกครั้ง จากนั้นทั้งสองคนก็รำลากัน

ขณะเดียวกันสาวใช้ในบ้านเห็นว่าโอะนะทซุหายไปจึงออกตามหา เมื่อมาเห็นเซะอิจุโรที่ใส่กิโมโนของโอะนะทซุอยู่ก็เข้าใจผิดคิดว่าเป็นโอะนะทซุ จึงตัวเข้าบ้านไป และผลักโอะนะทซุตัวจริงที่สวมกิโมโนของเซะอิจุโรอยู่ออกไปนอกประตูบ้าน เซะอิจุโรไม่มีทางเลือก แสร้งเดินเข้าไปในห้อง แดกกลับเข้าไปซ่อนอยู่ในโถง แล้วปิดฝาเอาไว้ ส่วนโอะนะทซุที่อยู่ในซุกของเซะอิจุโร ขณะที่กำลังหาทางเข้าไปในบ้านให้ได้อยู่นั้น ก็มีสาวใช้ในครัวที่แอบชอบเซะอิจุโรอยู่มาพร่ำพรรณนาถึงความรักที่มีต่อเซะอิจุโร โอะนะทซุไม่ได้พูดจาโต้ตอบ สาวใช้จึงไม่รู้ว่ากำลังพูดกับโอะนะทซุ ไม่ใช่เซะอิจุโร หลังจากคุยไปครู่หนึ่ง สาวใช้บอกว่าจะเข้าไปในบ้านเพื่อนำเหล้ามาให้เซะอิจุโรดื่ม โอะนะทซุจึงได้ถือเอาจิ้งหะนั้นหลบเข้าบ้านไป

ส่วนเซะอิจุโรซึ่งไม่รู้ว่าโอะนะทซุได้เข้าบ้านมาแล้ว เปิดฝาโถงโผล่หน้าขึ้นมองรอบ ๆ และได้เห็นคันจูโรเดินถือโคมไฟโซซัดโซเซเนื่องจากอาการเมา เข้ามานอนที่ที่นอนซึ่งนอนอยู่เป็นประจำ หลังจากนั้นเกินจูโรซึ่งมีอาการเมาเหมือนกันก็เดินตามมา ลงนอนเท้าค้างข้าง ๆ คันจูโร และบอกว่ามีเรื่องจะคุยด้วย คันจูโรบอกว่าคนยังไม่หลับให้คุยได้ หยิบบุหรีขึ้นมาและดึงโคมไฟมาไว้ใกล้ ๆ หลังจากนั้นทั้งสองคนก็นอนคุยกัน เก็นจูโรบอกคันจูโรว่าได้จัดการจ่ายเงินค่าขาดทุนเรื่องค้าเกลือด้วยเงินก้อนที่ให้ และได้ส่งใบเสร็จชำระหนี้กับเงินที่เหลือมาให้แล้ว คันจูโรบอกว่าตนได้รับแล้ว และนำไปเก็บไว้ในส่วนยอดของร่มเพื่อมิให้มีใครมาพบเห็นได้ง่าย ๆ แต่ได้ฝากร่มไว้ที่ประตูทางเข้าโรงละครตอนไปดูละคร แล้วมีคนอื่นหยิบร่มผิดไป จึงหายไปหมดทั้งร่มและหลักฐาน แต่ไม่เป็นไร หลังจากนั้นเกินจูโรได้ปรึกษาคันจูโรว่าขณะนี้เจ้านายได้ฝากเงินจำนวน 70

เรียวยที่ได้จากการค้นตัวเซอิจуроไว้กับตน ตนอยากวางแผนขโมย แล้วป้ายความคิดให้โอะนะทซุกับเซอิจуро แต่คิดแผนดี ๆ ไม่ออก จึงอยากจะขอคำแนะนำจากคันจуро เมื่อคันจуроได้ฟังคั้งนั้นก็พิมพ์เบา ๆ ว่าเงินจำนวน 70 เรียว สามารถเอาไปจ่ายเป็นค่าของติดตัวเจ้าสาวที่โอะซากาได้ เพราะเงินที่เจ้านายให้เอาไปจ่ายเมื่อวันก่อน ตนได้เอาไปจ่ายหนี้ที่ขาดทุนเรื่องค้าเกลือเสียแล้ว ว่าแล้วก็ใช้ปลายบุหรี่เขี่ยคอมไฟให้ดับ บรรยากาศที่นั่นจึงมีคสนิท เซอิจуроถึงจังหวะนี้ออกมาจากในห้องส่วนเกินจуроทำท่าเคลิ้มหลับ คันจуроเห็นเกินจуроเคลิ้มหลับก็คิดแผนชั่วได้ว่าจะขโมยเงิน 70 เรียวแล้วป้ายให้เป็นความคิดของเกินจуроซึ่งเป็นคนรับฝากเงินเอาไว้ จึงลุกขึ้น ผลักเกินจуроให้มานอนบนที่นอนของตัวเอง ห่มผ้าให้ แล้วเข้าไปในห้องเก็บของมีค่า

เซอิจуроไม่เห็นเหตุการณ์นั้น คิดว่าคนที่นอนอยู่ยังเป็นคันจуро ด้วยความแค้นจึงคิดว่าจะฆ่าคันจуроให้ได้ จึงไปหามิคแล้วแทงลงไปที่เกินจุโรจนตาย แต่ขณะที่จะหนีออกไปนั้น เซอิจуроเห็นโอะนะทซุถือคอมไฟมาเดินตามหาตน จึงได้เรียกให้เข้ามา เล่าเหตุการณ์ให้โอะนะทซุฟัง และบอกโอะนะทซุว่าเมื่อเป็นเช่นนี้แล้วคงต้องหนีไปด้วยกัน ขณะนั้นคันจุโรออกมาจากห้องเก็บของพอดี เซอิจуроจึงได้รู้ตัวว่าฆ่าคิตตัว รีบดับไฟในมือโอะนะทซุแล้ววิ่งหนีออกไปอย่างรวดเร็ว ส่วนโอะนะทซุได้แต่แอบหลบอยู่ในมุ้ง คันจุโรตะโกนเรียกคนในบ้านให้มาช่วยจับเซอิจуро ซึ่งกลายเป็นฆาตกรไปแล้ว โอะนะทซุนั้นความกลัวและความเป็นห่วงเซอิจуроเข้ามารุมเร้าจิตใจจนสติวิปลาสหนีออกไปจากบ้านอีกคน ร้องเรียกหาเซอิจуроผู้เป็นสามีอยู่ตลอดทาง

องค์สุดท้าย

ฉากมิซึยุกิ

โอะนะทซุเดินพริ้วเพื่อตามหาสามีไปตามถนนเรื่อย ๆ จนพบแม่ชีคนหนึ่งเข้า แม่ชีผู้นั้นแท้จริงคือคู่หมั้นและน้องสาวของเซอิจуро ที่แต่งตัวเป็นแม่ชีออกมาตามหาเซอิจуро แม่ชีเห็นโอะนะทซุแล้วรู้สึกสงสาร จึงได้สอบถามว่ากำลังตามหาใครอยู่ หากพบจะได้ช่วยบอก เมื่อโอะนะทซุบอกว่ากำลังตามหาสามีที่ชื่อเซอิจуро พร้อมบอกลักษณะรูปพรรณสัณฐาน จึงได้รู้ว่ากำลังมาหาคนคนเดียวกัน ทั้งสามคนจึงจับมือประสานกันแล้วร้องคร่ำครวญ

ฉากลานประหาร

แม่ชีบอกโอะนะทซุว่า ได้ข่าวว่าเซอิจุโรถูกทางการจับตัวในข้อหาฆ่าคนตาย ทั้งคู่อยากพบหน้าเซอิจุโรเป็นครั้งสุดท้ายจึงได้มาที่นี่ โอะนะทซุรู้สึกตกใจเป็นอันมาก แม่ชีทั้งสองคนพยายามปลอบโอะนะทซุว่าให้คิดถึงชาติหน้าของเซอิจุโรเอาไว้ ขณะที่ทั้งสามคนกำลังคุยกัน ผู้คุมก็ลากตัวเซอิจุโรไปที่ลานประหาร

โธณะที่รู้อีกเรียกเซะอิฐโรให้หันมา ส่วนเซะอิฐโรยังไม่มึใจที่จะคิดภาวนาถึงชาติหน้า เนื่องจากยังเป็นห่วงพ่อแม่พี่น้อง และอยากพบโธณะที่รู้อีกสักครั้ง เซะอิฐโรเงยหน้าขึ้นไปมองในทิศทางเมืองฮิเมจิ ซึ่งเป็นที่ตั้งของร้าน และได้สบตากับโธณะที่รู ทำให้เซะอิฐโรรู้สึกทุกข์ทรมานแทบจะขาดใจ ผู้คนที่อยู่ ณ ที่นั่นท่องบทสวดมนต์ให้กับเซะอิฐโร เซะอิฐโรพยายามห้าม น้ำตา บอกขอบใจทุกคน และบอกกับทุกคนว่าตนไม่ได้เป็นคนขโมยเงิน 70 เรียวนั้นจริง ๆ ส่วน การฆ่าเกินจูโรก็เป็นการฆ่าผิดตัว ทั้งยังบอกว่าที่ตนเองเป็นอย่างทุกวันนี้ได้ก็เพราะเจ้านาย คนเป็นคนที่กตัญญูต่อพ่อแม่ ตอบแทนบุญคุณของเจ้านาย และพูดความจริงตลอดมา ในบรรดาผู้คนที่อยู่ที่นี่อาจจะมีคนที่สามารถแลกเปลี่ยนชีวิตกับตนได้ แต่ก็ขออย่าให้ทำเช่นนั้น ขอให้ยึดมั่นในศาสนาและ ช่วยภาวนาให้ตนก็เพียงพอแล้ว ขอขอบคุณทุกคนมากที่ได้ช่วยสวดมนต์ให้ ทุกคนร้องไห้ไปกับ คำพูดของเซะอิฐโร

หลังจากนั้นเซะอิฐโรได้ร้องขอสูบบุหรี่หนึ่งมวนจากคนที่มิถินฐานอยู่ที่ฮิเมจิ โธณะที่รู้อาสาเอาบุหรี่และกล่องยาสูบเข้าไปให้ เซะอิฐโรกล่าวรำลาโธณะที่รู แล้วใช้กล่องยาสูบนั้นแทงคอตัวเอง ผู้คุมเข้าห้ามแต่ไม่ทัน ส่วนโธณะที่รูตกใจมาก และคิดว่าคาบที่ติดตัวมาแทงตัวเอง แม้ซี ทั้งสองคนกอดโธณะที่รูเอาไว้ และเรียกให้คนมาช่วย

ขณะที่ทุกคนกำลังวุ่นวายอยู่นั้น เจ้าหน้าที่ศาลได้ขี่ม้ามาบอกทุกคนว่า เซะอิฐโรตัดสินใจฆ่าตัวตายเร็วเกินไป คดีที่ฆ่าผิดตัวนั้นศาลเชื่อแล้ว แต่คดีขโมยเงินยังไม่มีหลักฐานชัดเจน จึงได้ให้เลื่อนการสำเร็จโทษเอาไว้ก่อน หากสอบสวนแล้วพบขโมยตัวจริง โทษของเซะอิฐโรก็จะไม่ถึงตาย และขณะนี้ได้เชิญคุณในร้านตะจิมะยะมาทั้งหมดแล้ว ขอให้เซะอิฐโรพยายามอดทนอยู่จนสอบสวนเสร็จก่อน เจ้าหน้าที่ได้ป้อนยาให้โธณะที่รูกับเซะอิฐโรกิน โธณะที่รูไม่เป็นอะไรมาก แต่เซะอิฐโรอาการไม่ดีขึ้น

หลังจากนั้นก็มิเสียบอกว่าพ่อของโธณะที่รู คันจูโร และสมาชิกในตระกูลตะจิมะทุกคน มาถึงแล้ว เซะอิฐโรเดินทางมาร้องต่อศาลว่าตนเองถูกคันจูโรหลอกให้เซ็นหนังสือ ทำให้ลูก และเจ้านายของลูกเดือดร้อน ทั้งยังแสดงหลักฐานเป็นจดหมายที่พบในส่วนยอดของร่มซึ่งลูกสาว หยิบผิดเอาของคนอื่นมาตอนไปดูแลครุ และขอให้ศาลลดโทษให้แก่เซะอิฐโรด้วย จดหมายที่ เซะอิฐโรนำมาแสดง เป็นจดหมายที่เก็นจูโรเขียนส่งให้คันจูโรบอกว่า ให้นำเงินค่าของคิตตัว เจ้าสาวของโธณะที่รูไปปลดหนี้ตามที่คันจูโรสั่งเรียบร้อยแล้ว จึงได้ส่งหนังสือรับรองการชำระหนี้และเงินที่เหลือมาให้ คันจูโรยอมรับเฉพาะเรื่องที่ใช้เงินค่าของคิตตัวเจ้าสาวของโธณะที่รูจริง แต่เรื่องอื่นยกให้เป็นความผิดของเซะอิฐโรทั้งหมด เซะอิฐโรรวบรวมพลังเฮือกสุดท้ายลุกขึ้นมา

บอกว่าคำพูดของคันจูโรเชื่อถือไม่ได้ และปฏิเสธว่าตนไม่ได้ขโมยเงินหรือแม้แต่เคยคิดขโมยเงินเลย เพราะบุญคุณของเจ้านายนั่นยิ่งใหญ่เกิน เมื่อพูดจบก็ขาดใจตาย

ชะจิเอะมนรื่องให้แล้วบอกกับศาลว่าคนที่ขโมยเงิน 70 เรียวต้องเป็นคันจูโรด้วยแน่ ๆ ให้ศาลช่วยตัดสิน ศาลบอกว่าเรื่องขโมยเงิน 70 เรยวนั้นไม่มีหลักฐาน แต่การที่คันจูโรยกยอกเงินของเจ้านายไปใช้ โทหกซะอิจูโรและพ่อ เป็นการทำร้ายกันทางอ้อม ทั้งยังเป็นสาเหตุทำให้โอะนะทะซุฆ่าตัวตาย เป็นเหมือนการฆ่าเจ้านาย ควรลงโทษหนัก แต่เนื่องด้วยไม่มีหลักฐานที่เป็นขโมย จึงเห็นควรลดหย่อนโทษให้เหลือแค่โกนหัวออกบวช และสวดภาวนาให้แก่นจูโรกับซะอิจูโรให้ได้ขึ้นสวรรค์ คันจูโรตกลงรับการลงโทษ คว้ามืดออกมาตัดผม ศาลบอกกับคันจูโรว่าเมื่อออกบวชแล้ว แม้จะมีความผิดจริง ก็ไม่มีใครเอาชีวิตได้ง่าย ๆ ให้ระบายความในใจออกมาให้หมด ทั้งเพื่ออนาคตของตัวเอง และเพื่อชาติหน้าของซะอิจูโรด้วย คันจูโรจึงบอกว่าคนขอสารภาพว่าเงิน 70 เรยวนั้นตนเองเป็นคนขโมย และคิดจะป้ำขโมยให้แก่นจูโร แต่ซะอิจูโรมาฆ่าแก่นจูโรเสียก่อน คนจึงโชคดีไป เมื่อได้ยั้งคั้งนั้น ศาลจึงประกาศออกมาว่าพบตัวคนผิดแล้ว ให้เจ้าหน้าที่จับกุมตัวไปตัดหัวเสียบประจาน ส่วนโอะนะทะซุก็ถูกพาตัวกลับบ้าน สุดท้ายได้ออกบวชชียกยอกเฝ้าสวดภาวนาให้แก่ซะอิจูโร

2.3 ตัวละครพ่อแม่ในบทละคร

ตัวละครพ่อแม่ที่มีลูกทำผิดกฎหมายในเรื่องนี้ ได้แก่ ตัวละครพ่อของซะอิจูโร ชื่อชะจิเอะมน อายุมากกว่า 60 ปี ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองมิสุมะ แคว้นอิสุมิ อาชีพชาวนา บุตร-ธิดาที่กล่าวถึงในเรื่องมี 2 คน ได้แก่ ซะอิจูโร และโอะฮุเนะ (お 倭) แต่ในองก์สุดท้ายก่อนที่ซะอิจูโรจะเสียชีวิต นอกจากร้องเรียกพ่อแล้ว ยังร้องเรียกว่า อิโมโตะโคะโมะ (妹 ども) ซึ่งหมายถึง "พวกน้องสาว" จึงสันนิษฐานว่าน่าจะมีน้องสาวอีกอย่างน้อย 1 คน ส่วนตัวละครแม่ของซะอิจูโรนั้นไม่ได้กล่าวถึงในเรื่องเอาไว้มัน แม้ในตอนซะอิจูโรคร่ำครวญก่อนเสียชีวิตก็ไม่ได้กล่าวถึง จึงสันนิษฐานว่าน่าจะเสียชีวิตไปแล้ว

ชะจิเอะมนปรากฏตัวครั้งแรกในตอนต้นเรื่อง เป็นฉากที่กำลังเดินทางพร้อมด้วยโอะฮุเนะ บุตรสาว และโอะซัน (お さん) คู่หมั้นที่ได้หาไว้ให้ซะอิจูโรบุตรชาย ไปที่ร้านทะเลจิมะยะ เพื่อการวะเจ้านายของซะอิจูโรเนื่องในเทศกาลปีใหม่ และถือโอกาสเยี่ยมเยียนซะอิจูโรด้วย ฉากนี้เป็นฉากที่แสดงให้เห็นความหวังดีของผู้เป็นพ่อ ที่มีต่อซะอิจูโรผู้เป็นลูกอย่างซัดเจน เนื่องจากระหว่างที่ทั้งสามคนกำลังรอเรือออกจากท่าอยู่นั้น คันจูโรเพื่อนร่วมงานของซะอิจูโรมาบอกชะจิเอะมนว่าซะอิจูโรแอบมีความสัมพันธ์กับโอะนะทะซุบุตรสาวของเจ้านายจนโอะนะทะซุตั้งครรภ์ และในขณะที่เจ้านายได้เตรียมการที่จะยกโอะนะทะซุให้ออกเรือนไปกับบุตรชายของอีกตระกูลหนึ่ง โดยมอบ

หมายให้ตนมารับของติดตัวเจ้าสาวกลับไป ของดังกล่าวไปถึงร้านทะเลจิมะยะเมื่อไร การแต่งงานก็จะเกิดขึ้น เจ้าบ่าวและทุกคนก็จะต้องรู้ความจริง แล้วชะอิจูโรก็ต้องถูกลงโทษด้วยการตรึงกับเสาไม้อย่างแน่นอน ชะจิเอะมนได้ขอบอกขอโทษกับจันจูโรเป็นการใหญ่ที่มาบอกเรื่องนี้ให้ฟัง และด้วยความกลัวว่าลูกจะถูกลงโทษ ก็ได้ขอร้องให้จันจูโรหาทางช่วย ดังคำพูดต่อไปนี้

ア、お前は如来様。内々どうやら承り。氣遣ひいたせし折からなり。傍輩のよしみとて。御知らせ有難し。年六十に余って、火屋へ片足踏み込んで。一人の倅が木の空で。引張帆になるのが。そもや見てみられうか。倅が命助かるやうに。御思案頼み奉る。さりとは誰に似て。下心の悪い倅め²

A, omae wa nyorai sama. Nainai douyara uketamawari. Kizukai itaseshi ori kara nari. Houbai no yoshimi tote oshirase arigatashi. Toshi rokujuu ni amatte, hiya e kataashi fumikonde. hitori no segare ga ki no sora de. hipparidako ni naru no ga. somoya mite iraryou ka. Segare ga inochi tasukaru youni. go shian tanomi tatematsuru. Saritote wa tare ni nite. geshin no warui segareme

“อา เจ้าเหมือนท่านเนียวระอิ ได้ฟังความเรื่องนี้แล้ว รู้สึกเป็นห่วงยิ่งนัก สิ่งที่เจ้าบอกให้รู้ในฐานะเพื่อนที่ดีเป็นสิ่งที่ประเสริฐมาก ข้าเองอายุเกินหกสิบ ขาข้างหนึ่งย่ำลงบนเชิงตะกอนแล้ว จะให้ข้าทนดูลูกชายคนเดียว ถูกตรึงกับไม้ได้อย่างไร ช่วยคิดหาวิธีที่จะช่วยชีวิตลูกของข้าที ใจลูกจิตใจเหมือนใครกันนะ”

เมื่อจันจูโรเสนอทางช่วยให้ชะอิจูโรรอดพ้นจากความคิดในครั้งนี้ ด้วยการให้ชะจิเอะมนไปบอกพนักงานร้านภาพลงรักลายทองว่าไม่ยอมให้ส่งของติดตัวเจ้าสาวไปให้ร้านทะเลจิมะยะ รวมถึงให้ชะจิเอะมนเซ็นสัญญาระงับการส่งของติดตัวเจ้าสาวของโอะนะที่ซุ เพื่อยืเวลาการแต่งงานของโอะนะที่ซุออกไป ชะอิจูโรจะได้มีเวลาคิดอ่านหนี ชะจิเอะมนก็ยินยอมทำตามด้วยดี

นอกจากนั้นก่อนจะเดินทางกลับบ้านเกิดตามคำแนะนำของจันจูโร ที่แนะนำว่ายังไม่ควรไปเยี่ยมชะอิจูโรในช่วงนี้ ชะจิเอะมนยังได้ฝากฝังให้จันจูโรช่วยดูแลชะอิจูโรให้ด้วย

傍輩のよしみとて、有難し、忝なし、生みの親の我らより、清十郎めが命の親。嫁も娘もやれ拜め。弁へもなき清十郎。弟とも、下人とも思し

² Ibid., p. 19.

* เนียวระอิ เป็นชื่อเรียกแสดงความเคารพต่อพระพุทธเจ้า ความหมายตามตัวอักษรหมายถึงผู้ที่เดินทางจากโลกแห่งสังขารมายังโลกแห่งกิเลสเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์

召して、御意見なされ、うつくしくお暇取り、ふたたび在所へ来るやうに。ひとへに頼み奉る³

Houbai no yoshimi tote, arigatashi, katajikenashi, umi no oya no warera yori, Seijuuroume ga inochi no oya yome mo musume mo yare ogame。Wakimae mo naki Seijuurou. otouto tomo, genin tomo oboshimeshite, goiken nasare, utsukushiku oitomatori, futatabi zaisho e kuru youni. hitoe ni tanomi tatematsuru.

“ความเป็นเพื่อนที่ดีของเจ้า เป็นสิ่งที่ประเสริฐมาก น่าละอายใจจริง ๆ เจ้าเป็นเหมือนพ่อแม่ผู้ให้ชีวิตแก่เซะอิรุโร ยิ่งกว่าเราที่เป็นพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดเขาเสียอีก ลูกสะใภ้ ลูกสาว ไหว้ขอบคุณเสีย ขอให้เจ้าจงคิดว่าเซะอิรุโรที่แยกถูกผิดไม่เป็นผู้นี้ เป็นเหมือนน้องชายหรือคนรับใช้ของเจ้า ขอให้ทุกอย่างผ่านพ้นไปด้วยดี ขอให้เขาได้กลับบ้านเกิดอีกสักครั้งเถิด ข้าขอร้องจริง ๆ”

หลังจากปรากฏตัวในฉากแรกแล้ว ฉากต่อไปที่เซะจิเอะมอนปรากฏตัวคือฉากลานประหารซึ่งอยู่ในองก์ที่ 3 และเป็นฉากสุดท้ายของเรื่อง ซึ่งฮิระตะ ชูมิโกะ (平田澄子) ได้กล่าวไว้ว่าการที่ตัวละคร “พ่อ” ปรากฏในองก์ที่ 3 อันถือเป็นองก์สำคัญของเรื่อง ทำให้เห็นได้ว่าฮิระมะทซุได้ให้ความสำคัญแก่บทบาทของตัวละคร “พ่อ” มาก⁴ ในฉากลานประหารนี้เซะจิเอะมอนได้มาร้องขอต่อศาลเกี่ยวกับการพิพากษาคดีของเซะอิรุโรว่า ประการแรกคนได้ถูกคัมภีร์โรลลอกให้เซ็นหนังสือระงับการส่งของคิดตัวเจ้าสาวของโอะนะทซุ ประการที่สองคนมีหลักฐานเป็นจดหมายที่แสดงว่าคัมภีร์โรเป็นผู้ทำความผิดเรื่องยักขอกเงินเจ้านายไปชำระหนี้ และประการที่สามคนสงสัยว่าคนที่ขโมยเงิน 70 เรียวกต้องเป็นคัมภีร์โรด้วยแน่ ๆ ขอให้ศาลช่วยพิจารณาอีกครั้ง จนในที่สุดศาลได้พิจารณาจนตัดสินได้ว่าคัมภีร์โรมีความผิดจริง และการฆ่าคนตายของเซะอิรุโรนั้นเป็นการฆ่าผิดตัวโทษของเซะอิรุโรจึงไม่ถึงตาย แต่ไม่ทันการเนื่องจากเซะอิรุโรจึงฆ่าตัวตายไปเสียก่อน ฉากที่เซะจิเอะมอนกล่าวขอร้องต่อศาลมีดังต่อไปนี้

我らは清十郎が親、和泉の国、水間の左治右衛門。年寄ながら面目なや。その勘十郎めに誣され。お主を大事、子が可愛さ、由ない手形、なんぼう後悔仕る。それにつき、その時分、娘子どもが道頓堀にて取り違へ帰りたる。笠をこのごろ取り出せば、頂の下にこの文あり。御詮議なされ、清十郎が咎を軽めくされ⁵

³ Ibid., p. 23.

⁴ 平田澄子, “近松後期の世話物をめぐって—父親役形成についての試論—,” 近松論集 (6月1978): 13-26.

⁵ 近松門左衛門[著]/鳥越文蔵[ほか]校注・訳, 冥途の飛脚: 忠兵衛梅川/女殺油地獄/丹波与作待夜のこむろぶし/長町女腹切ほか, p. 53.

Warera wa Seijuurou ga oya, Izumi no kuni, Mizuma no Sajiemon.
toshiyori nagara menmoku naya. Sono Kanjuurou me ni tarasare.
oshuu o daiji. ko ga kawaisa, yoshinai tegata, nanbou koukai
tsukamatsuru. sore ni tsuki, sono jibun. musumego domo ga
Doutonbori nite tori chigae kaeri taru. kasa o kono goro tori
daseba, itadaki no shita ni kono fumi ari. gosengi nasare,
Seijuurou ga toga o karume kudasare

“ข้าชะจิอะมนแห่งเมืองมิสุมะ แคว้นอิสุมิ บิดาของชะเออิโร อายุก็ล่วงสู่
วัยชรา ยังทำเรื่องน่าละอาย ถูกคินจูโรผู้นั้นหลอกให้เขียนจดหมายบ้า ๆ
ขึ้นมา ด้วยเห็นเจ้านายเป็นคนสำคัญและรักลูกอย่างเหลือล้น ข้ารู้สึกผิด
เหลือเกิน เกี่ยวกับเรื่องนี้ เมื่อตอนนั้นพวกสาว ๆ ได้หิบบรมผิดอัน ที่
โคทมโบะริ เอากลับมาบ้าน และเมื่อไม่นานมานี้ได้หิบบอกมา และ
พบว่าได้ยอดของร้อมมีจดหมายฉบับนี้อยู่ ขอท่านโปรดพิจารณา และ
ลดหย่อนโทษให้แก่ชะเออิโรด้วยเถิด”

ฉากนี้แม้จะไม่มีภาพร่ำพรณาถึงความรักความเป็นห่วงที่มีต่อลูกมากมาย ทั้งหลักฐาน
ที่ชะจิอะมนนำมามอบให้ศาลยังเป็นหลักฐานที่พบโดยบังเอิญ แต่บทบาทในตอนนี้นั้นชะจิอะมน
เหมือนกับเป็นอัครวิญญูเพียงคนเดียว ที่สามารถช่วยให้ชะเออิโรซึ่งกำลังจะขาดใจตายให้กลายเป็น
คนบริสุทธ์หมดมลทินได้ในที่สุด แม้ว่าชีวิตจะหาไม่แล้วก็ตาม การที่ชะจิอะมนจะเลือกตัวละคร
พ้อมมาเป็นอัครวิญญูในครั้งนี้ แทนที่จะเลือกตัวละครอื่น เช่น น้องสาว โอะนะทซุ ฯลฯ นั่นก็
เป็นเพราะต้องการแสดงให้เห็นความรักที่พ้อมมีต่อลูกและพยายามช่วยเหลือน้อยอย่างแท้จริง

การแสดงออกถึงความรักความปรารถนาดีของตัวละครพ้อมที่มีต่อตัวละครลูก ในเรื่องโกะจู
เน็งกิ อุตะเน็มบุทซุ ซึ่งได้รับการประพันธ์ในปี ค.ศ.1707 นี้ มีลักษณะที่แตกต่างไปจากบทละคร
อีก 3 เรื่องที่จะกล่าวถึงในบทต่อ ๆ ไป ซึ่งได้รับการประพันธ์ขึ้นในปี ค.ศ. 1711 ค.ศ.1718 และ
ค.ศ.1721 ตามลำดับ อยู่ 2 ประการ ประการแรกคือ การช่วยเหลือน้อยของตัวละครพ้อมในเรื่องนี้ เป็น
การช่วยเหลือน้อยที่เกิดขึ้นจากความบังเอิญ กล่าวคือ ตัวละครพ้อมบังเอิญไปพบจดหมายที่จะใช้เป็น
หลักฐานช่วยลูกได้ที่ยอดของร้อม ซึ่งลูกสาวไปบังเอิญหิบบิดมา และประการที่สองคือการช่วย
เหลือน้อยในเรื่องนี้ ตัวละครพ้อมสามารถทำได้โดยไม่มีความรู้สึกรัดแค้นภายในใจมาเป็นสิ่งบีบบังคับที่
ทำให้ไม่สามารถช่วยเหลือน้อยได้เต็มที่ ซึ่งนั่นอาจเป็นเพราะช่วงเวลาที่ยังมีชะจิอะมนประพันธ์บท

* โคทมโบะริ เป็นชื่อสถานที่ในคัมภีร์โองการ เป็นแหล่งชุมนุมชนที่มีผู้คนพลุกพล่านมาตั้งแต่สมัยอดีต
จนถึงปัจจุบัน

ละครในช่วงหลังได้ใช้กลวิธีในการประพันธ์ที่ลดความมหัศจรรย์ และความบังเอิญของเหตุการณ์ลง แล้วหันไปให้ความสำคัญแก่ความขัดแย้งภายในใจมากขึ้นก็เป็นได้

2.4 ตัวละครถูกในบทละคร

ตัวละครถูกที่ทำผิดกฎหมายในเรื่องนี้ได้แก่เซอิจูโร เสมียนหนุ่มร้านทะเลจิมะยะ อายุ 25 ปี เซอิจูโรเป็นผู้เป็นพ่อได้ส่งเซอิจูโรมาให้ฝึกงานที่ร้านทะเลจิมะยะตั้งแต่อายุได้ 11 ขวบ ในบทละครได้บรรยายเอาไว้ว่าเป็นเสมียนชั้นดีที่เจ้านายไว้วางใจ ทั้งยังเป็นเพื่อนที่ดี กล่าวคือ เมื่อคันจูโรเพื่อนร่วมงานมีปัญหาด้านการเงินก็ได้ไปยืมเงินจากโอะนะทซึมาให้เพื่อช่วยเหลือเพื่อน นอกจากนี้โอะนะทซึได้เล่าลักษณะของเซอิจูโรให้แม่ซึ่งทั้งสองคนฟังในฉากมิซึยุกิไว้ว่า เป็นชายหนุ่มหน้าตาดี สุภาพอ่อนโยน แต่งกายทันสมัย มีความสามารถด้านดนตรี การชงชา และการเล่นเกมต่าง ๆ เป็นคนที่สมบูรณ์แบบไร้ที่ติ แม้จะเป็นคำบรรยายจากมุมมองของภรรยาที่ยังสติวิปลาสอยู่ แต่ก็พอจะสรุปได้ว่าเป็นชายหนุ่มที่เพียบพร้อมผู้หนึ่งในสมัยนั้นเลยทีเดียว

ความคิดของเซอิจูโรตัวละครเอก อันทำให้บทละครเรื่องนี้ถูกจัดเข้ากลุ่ม โมะะบะทซึ โมะะโนะ คือการลักลอบได้เสียกับลูกสาวของเจ้านายจนเจ้านายจับได้ จนเป็นเหตุพิวพันให้ถูกไล่ร้ายว่าขโมยเงิน และเชื่อมโยงไปถึงการฆ่าคนตายในที่สุด ซึ่งจะเห็นได้จากความคิดทั้งสามประการดังกล่าว นั้น มีเพียงความคิดแรกเท่านั้นที่เกิดขึ้นจริงด้วยความตั้งใจ ส่วนความคิดที่สองเรื่องขโมยเงินเป็นความคิดที่ถูกไล่ร้าย เซอิจูโรไม่ได้เป็นผู้กระทำ และความคิดที่สามเรื่องฆ่าคนตายก็เป็นการฆ่าผิดตัว ทั้งยังเป็นการฆ่าด้วยอารมณ์ชั่ววูบ โดยไม่ได้มีการเตรียมการในการฆ่าล่วงหน้าเอาไว้ก่อน หลังจากที่เซอิจูโรได้รับรู้โดยบังเอิญว่าการที่ตนเองต้องถูกเจ้านายตัดขาดและไล่ออกจากร้านนั้น เป็นแผนชั่วของเพื่อนร่วมงาน

พฤติกรรมที่เซอิจูโรปฏิบัติต่อพ่อแม่มีบรรยายเอาไว้ในเรื่องน้อยมาก อาจจะเนื่องมาจากเซอิจูโรได้ถูกส่งมาเป็นเสมียนที่ร้านทะเลจิมะยะตั้งแต่อายุ 11 ขวบดังที่ได้กล่าวไว้แล้ว จึงทำให้ความสัมพันธ์กับพ่อค่อนข้างห่างเหิน พฤติกรรมในเรื่องนี้ที่แสดงให้เห็นว่าเซอิจูโรไม่เชื่อฟังพ่อแม่คือพฤติกรรมที่ไม่ยินดีจะแต่งงานกับหญิงสาวที่พ่อจัดหาไว้ให้ จึงพยายามหลีกเลี่ยง ไม่ไปพบพ่อในช่วงปีใหม่ ทั้งที่ได้หยุดไปเยี่ยมบ้านเป็นเวลาหลายวัน ทั้งนี้เนื่องมาจากเหตุผลที่ว่าเซอิจูโรได้ลักลอบมีความสัมพันธ์อยู่กับโอะนะทซึบุตรสาวของเจ้านายนั่นเอง เซอิจูโรได้กล่าวถึงเหตุการณ์ที่หลีกเลี่ยงไม่ไปพบพ่อนี้ให้โอะนะทซึฟังในทำนองตัดพ้อ หลังจากนั้นที่ร้านทะเลจิมะยะและพบว่ากำลังมีการเตรียมงานแต่งงานของโอะนะทซึอยู่ ดังต่อไปนี้

ア、思へば阿呆な者。身の正直な勝手して、人の言葉をまん誠に。世間の奉公する者は、わざわざ暇をもらうては。春は親に会ひに行く。この清十郎は親里の近所に。十日、二十日逗留しても。親の所に許婚の女房分がある故に。これに逢ふと思はれては、心中が立たぬと思ひ。親へ便りもせずには帰る。⁶

A, omoeba ahouna mono. mi no shoujiki na katte shite, hito no kotoba o man makoto ni. seken no hokou suru mono wa, wazawaza hima o moroute wa. haru wa oya ni ai ni iku. Kono Seijuro no oyazato no kinjo ni. touka, nijuunichi touryu shite mo. oya no tokoro ni iinazuke no nyouboubun ga aru yue ni. kore ni au to omowarete wa, shinjuu ga tatanu to omoi. oya e tayori mo sezu ni kaeru.

“เฮ้อ ยิ่งคิดก็ยิ่งเหมือนคนโง่ ตัวเองเป็นคนจริงใจ เลยหลงคิดไปเองว่า คำพูดของคนอื่นเชื่อถือได้ทั้งหมด ไม่ว่าเสมียนที่ไหน เมื่อได้รับอนุญาต ให้นำชู้ ก็จะไปพบพ่อแม่ในช่วงปีใหม่ เซะอิจึโรผู้นี้ไปอยู่แถวบ้านเกิดอยู่ เป็น 10 วัน 20 วัน แต่เมื่อรู้ว่าที่บ้านของพ่อแม่มีคู่หมั้นของตัวเองอยู่ ก็ไม่ได้ไป เพราะคิดว่าหากไปพบผู้หญิงคนนั้น จะเป็นการไม่ซื่อตรงต่อเจ้า จึงกลับมาโดยที่ไม่ได้ส่งข่าวให้พ่อแม่”

พฤติกรรมที่ไม่ยอมแต่งงานกับคู่ครองที่พ่อแม่เป็นคนเลือกให้นี้ พบมากในผลงานประเภท นิญโมะ โนะเซของชิกะมะทซุ อาทิจิ เรื่องนิญ มั่นเน็นโซ (心中万年草)⁶ อิคุตะมะ นิญ (生玉心中) ” ฯลฯ แม้จะถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มบทละครต่างกลุ่มกัน แต่สุดท้ายตัวละครเอกทั้งชายหญิง ก็มีจุดจบที่น่าเศร้าเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ในบทละครประเภทนิญโมะ โนะเซตอนสุดท้ายหญิงชายทั้งคู่จะเดินทางไปมาตัวตาย สร้างความโศกเศร้าเสียใจให้แก่คนที่อยู่ข้างหลังเป็นอันมาก ส่วนบทละครเรื่องโกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุนี้ ในที่สุดแล้วเซะอิจึโรและโอะนะทซุก็ได้สมหวังในความรัก เซะอิจึโรต้องตายไป ในขณะที่โอะนะทซุซึ่งเศร้าเสียใจในการจากไปของเซะอิจึโรเป็นอย่างมาก ได้บวชเป็นชีในที่สุด

ในบทละครมีตอนที่เซะอิจึโรคิดจะกลับบ้านไปหาพ่อแม่อยู่เพียงสองครั้ง คือตอนที่ลากลับ ไปเยี่ยมพ่อแม่ที่บ้านเกิดในช่วงปีใหม่ แต่ที่สุดแล้วเซะอิจึโรก็ไม่ได้ไปพบพ่อแม่ เนื่องจากไม่ยอมพบกับ

⁶ Ibid., p. 27.

⁷ บทละครโจริ ประเภทเซวะโมะ โนะเซ ลำดับที่ 9 จัดแสดงครั้งแรกเมื่อปีค.ศ.1708 ขณะนั้น ผู้ประพันธ์อายุได้ 56 ปี

⁸ บทละครโจริ ประเภทเซวะโมะ โนะเซ ลำดับที่ 18 จัดแสดงครั้งแรกเมื่อปีค.ศ.1715 ขณะนั้น ผู้ประพันธ์อายุได้ 63 ปี

คู่หมั้นที่พ่อจัดหาเอาไว้ให้ อีกตอนหนึ่งที่เซะอิจูโรอยากพบพ่อคือตอนหลังจากถูกไล่ออกจากร้าน ทะจิมะยะ โดยต้องการไปตามพ่อเรื่องการเซ็นใบระงับการส่งของติดตัวเข้าสาวของโอะนะทะจุว่า เป็นจริงหรือไม่ประการใด จะได้ให้พ่อมายืนยันความจริงกับเจ้านาย เพื่อให้เจ้านายรับตนเองเข้าทำงานที่ร้านอีกครั้งหนึ่ง แต่ที่สุดแล้วก็ไม่ได้กลับไปพบพ่ออีกเช่นเดียวกัน เนื่องจากเกิดเหตุบังเอิญที่ทำให้เซะอิจูโรได้เข้าไปในบ้าน ได้ยินแผนชั่วของคันจูโร ลงมือฆ่าเก็นจูโร แล้วหนีไป จนถูกทางการจับตัวได้ และฆ่าตัวตายในที่สุด

ส่วนการคร่ำครวญถึงหรือกล่าวถึงพ่อนั้นก็มีน้อยมากเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ตอนเดินทางไปลานประหารเซะอิจูโรได้คร่ำครวญว่าตอนนี้ไม่รู้ว่่าพ่อแม่พี่น้องจะเป็นอย่างไรบ้าง และกล่าวว่าตนเองเป็นคนกตัญญูต่อพ่อแม่ ักคิดต่อเจ้านายไม่น่าที่จะต้องมาเจอเรื่องเช่นนี้ ซึ่งหากเทียบจำนวนครั้งที่เซะอิจูโรคร่ำครวญถึงพ่อแม่กับที่คร่ำครวญถึงเจ้านายแล้วพบว่าเซะอิจูโรได้คร่ำครวญถึงเจ้านายเป็นจำนวนครั้งมากกว่าเสียด้วยซ้ำ บทสนทนาสุดท้ายของเซะอิจูโรก่อนสิ้นใจได้กล่าวเอาไว้ดังต่อไปนี้

我ら故にお夏様の自害。御恩の旦那の憎みもさぞや憎さらん、情けなや。この年までの御面倒、御恩。を、報ずることもなく。御苦勞をかゝること、これぞ黄泉の障りとなる。これ親仁様、妹ども⁷

Warera yue ni Onatsu sama no jigai. goon no danna no nikumi mo sazoya nikusaran, nasakenaya. kono toshi made no gomendou, goon. o, houzuru koto mo naku. gokurou o kakuru koto, kore zo yomiji no sawari to naru. kore oyajisama, imouto domo

“เป็นเพราะข้า คุณหนูโอะนะทะจุจึงได้ฆ่าตัวตาย ความเกลียดชังของนายท่านผู้มีพระคุณคงจะมีอย่างมากล้น น่าละอายใจเหลือเกิน ท่านอุปการะมาจนอายุเพียงนี้ ไม่เคยเลยที่จะได้ตอบแทนคุณ การสร้างความลำบากให้ท่านเช่นนี้ จะเป็นอุปสรรคขวางทางไปสู่ปรภพ พ่อ น้องสาวทั้งหลาย”

ซิกะมะทะจุได้สร้างภาพให้เซะอิจูโรตัวละครเอกในเรื่อง เป็นคนที่ให้ความสำคัญกับชีวิตการทำงานมากกว่าสิ่งอื่นใด แม้แต่ความรักก็ตาม เพราะหลังจากที่เซะอิจูโรรู้ว่าโอะนะทะจุจะต้องออกเรือนแต่งงานไปกับผู้ชายคนอื่นก็ได้แสดงอาการทุกข์ทรมาน หรือคิดอ่านที่จะพาโอะนะทะจุหนีตามกันไปแต่ประการใด ยังคงทำงานให้เจ้านายตามปกติค้าขายจนได้กำไรกลับมา แม้หลังจากไล่ออกจากร้านโอะนะทะจุจะเป็นฝ่ายชวนหนี แต่เซะอิจูโรก็ปฏิเสธ กลับบอกว่าจะกลับไป

⁷ Ibid., p. 54.

หาพ่อให้มาช่วยอธิบายความจริงให้เจ้านายฟัง เจ้านายจะได้ให้อภัยและรับตนเองเข้าทำงานที่ร้านอีกครั้ง นอกจากนั้นหลังจากที่รู้ว่าฆ่าเกินจรรยาบรรณ เชะอิจูโรก็หนีไปคนเดียว ทั้งโอะนะทซุให้อยู่กับความหวาดกลัวเพียงลำพัง เมื่อให้ความสำคัญกับชีวิตการทำงานเช่นนี้ จึงไม่แปลกเลยว่าเป็นเรื่องนี้นี่เชะอิจูโรจะคร่ำครวญหา และเป็นห่วงความรู้สึกเจ้านายมากกว่าผู้เป็นพ่อ

2.5 ความเป็นโศกนาฏกรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูกในบทละคร

บทละครเรื่องนี้มีลักษณะเป็นวรรณกรรมประเภทโศกนาฏกรรม ตรงตามความหมายที่รับรู้กันโดยทั่วไปว่าจะลงท้ายด้วยความเศร้าหรือไม่สมหวัง กล่าวคือชีวิตของตัวละครเอกในเรื่อง ซึ่งเป็นเสมือนชั้นดี เจ้านายไว้วางใจ ดังคำกล่าวที่กล่าวถึงเชะอิจูโรในฉากบรรยายเปิดตัวชะจิอะมอน ตัวละครพ่อของเชะอิจูโร ว่าลูกชายของตัวละครตัวนี้เป็นคนที่ “ทะกะกิ วะ โทะริ โนะ เทะคะอิ วะ ฌุ โนะ คะวะริ โอะ โมะ เซะอิ” (たか給取りの、手代は主の代りを。せい)⁸ ซึ่งหมายถึง “เป็นเสมือนที่ได้รับเงินเดือนสูง และปฏิบัติภารกิจแทนเจ้านายได้” ได้ไปปลุกกล่อมมีความสัมพันธ์กับบุตรสาวของเจ้านาย จึงถูกเพื่อนใช้จุดอ่อนนี้ในการกลั่นแกล้ง จนทำให้ตัวละครเอกถูกเจ้านายไล่ออกจากร้าน โยงใยไปถึงการฆ่าคนตาย ถูกทางการจับ และลงท้ายด้วยการฆ่าตัวตายในที่สุด

อริสโตเติล (Aristotle) กล่าวเอาไว้ในทฤษฎีการละครของเขาว่า โครงเรื่องที่เป็นหัวใจของละครแทรกเจดี (tragedy) แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ โครงเรื่องแบบธรรมดา และ โครงเรื่องแบบซับซ้อน โดยโครงเรื่องแบบธรรมดาเป็นโครงเรื่องที่มีการเปลี่ยนแปลงโชคชะตาของตัวละครหลักตัวเดียวหรือหลายตัว จากดีสู่อำนาจ หรือจากร่ำรวยสู่อำนาจ และมี “ฉากทุกขเวทนา” ซึ่งหมายถึงการประสบหรือมีที่ท่าว่าจะต้องประสบกับความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมาน หรือเหตุการณ์ที่ร้ายแรงถึงชีวิต อันเกี่ยวข้องกับตัวละครหลัก ส่วนโครงเรื่องแบบซับซ้อนนั้น นอกจากจะมีฉากทุกขเวทนาแล้ว การเปลี่ยนแปลงโชคชะตาของตัวละครจะเกิดขึ้นพร้อมกับการมีการกลับผันของสถานการณ์ และการการค้นพบ และถ้าตัวละครมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน โศกนาฏกรรมจะมีความสะเทือนอารมณ์ในระดับสูง⁹

โครงเรื่องของบทละครเรื่องโกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุนี้ นอกจากจะมีโครงเรื่องแบบธรรมดาที่มีเรื่องราวการประสบความเจ็บปวดและความทุกข์ทรมานของตัวละครเอกแล้ว ยังมีโครง

⁸ Ibid., p. 15.

⁹ นพมาศ ศิริกาษา, ประพันธ์ศิลป์ของอริสโตเติล (กรุงเทพฯ : ภาควิชาศิลปการละคร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528), หน้า 32.

เรื่องแบบซับซ้อน ที่ผู้ประพันธ์ได้ประพันธ์ให้ตัวละครที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน อันได้แก่ พ่อของตัวละครเอก มาเป็นตัวละครจนทำให้ตัวละครเอกได้รับความเดือดร้อน แม้ว่าพฤติกรรมของตัวละครพ่อในเรื่องนี้จะเป็นพฤติกรรมที่ความหวังดีของพ่อกลับมาทำร้ายลูกก็ตามที แต่ซิกะมะทซุได้แสดงให้เห็นแล้วว่าพ่อก็ได้พยายามที่จะช่วยเหลือลูก และแก้ไขความผิดพลาดของตัวเองอย่างดีที่สุด ด้วยการนำหลักฐานไปร้องขอต่อศาลในตอนสุดท้าย ส่งผลให้บทละครมีความสะท้อนอารมณ์ในระดับสูง สอดคล้องกับทฤษฎีการละครของอริสโตเติล แสดงให้เห็นถึงฝีมือในการประพันธ์บทละคร โศกนาฏกรรมของซิกะมะทซุอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ภาพของตัวละครพ่อที่ซิกะมะทซุได้บรรยายไว้ในบทละครนั้น ค่อนข้างสสารเวทนาเป็นอย่างยิ่ง เริ่มตั้งแต่ให้ตัวละครพ่อคือเซจิอะมอน มีอายุมากกว่า 60 ปี ซึ่งอยู่ในวัยชรากินเดินทางมาเยี่ยมเยือนลูกที่อยู่ต่างเมือง ทั้งยังได้บรรยายลักษณะ และการกระทำของตัวละครพ่อเอาไว้อีกหลายตอน ซึ่งล้วนแล้วแต่ทำให้ตัวละครพ่อก่อนสสารเวทนายิ่งขึ้นไปอีก ลักษณะเช่นนี้มีส่วนช่วยเพิ่มความเป็นโศกนาฏกรรมของบทละครอีกทางหนึ่ง ลักษณะของตัวละครพ่อที่บรรยายไว้ในบทละครมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 บทบรรยายที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของตัวละครพ่อ
ในบทละครเรื่อง โกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุ

เหตุการณ์	บทบรรยาย	ความหมาย	หน้า
เมื่อเชื่อเรื่องที่คันจูโรเล่าให้ฟังว่าเซจิอุโรมีความสัมพันธ์กับบุตรสาวของเจ้านายจนตั้งครรภ์	親は在所の律儀者、何の巧みのあるとも知らず Oya wa zaisho no richigimono, nan no takumi no aru to mo shirazu	พ่อเป็นคนบ้านนอกชื่อ ๆ ไม่รู้นั้นเป็นแผนการ	19
เมื่อขอร้องให้คันจูโรช่วยเหลือเซจิอุโร	泣いて口説くぞ哀れなる。 Naite kudoku zo aware naru.	ร้องไห้ขอให้ช่วย นำเวทนายิ่งนัก	19
เมื่อตกลงเขียนจดหมายระงับการส่งของติดตัวเจ้าสาว	いん果のほどぞ不便なる。 Inga no hodo zo fubin naru.	โชคชะตา นำเวทนายิ่งนัก	22
เมื่อฝากฝังเซจิอุโรไว้กับคันจูโร	手を合わせ、涙を流して。 Te o awase, namida o nagashite.	พนมมือ และร้องไห้	23

ตารางที่ 2 (ต่อ) บทบรรยายที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของตัวละครพ่อ
ในบทละครเรื่องโกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุ

เหตุการณ์	บทบรรยาย	ความหมาย	หน้า
หลังจากที่แยกจากคินจูโรแล้ว	敵と知らぬ愚かさの。親の情は子 のために薬といへど、これはまた。 毒を合するさじ右衛門、 Teki to shiranu orokasa no. oya no nasake wa ko no tame ni kusuri to iedo, kore wa mata. doku o gassuru Sajiemon,	โงเขลาที่ไม่รู้จักศัตรู แม้จะมีคำกล่าวว่าการรัก ของพ่อแม่ เป็นยาให้ลูก แต่ชะจิอะเมมนกลับทำให้ เป็นยาพิษ	23
เมื่อเดินทางมาศาล	老いたる百姓慌ただしくうろたへ 来て。 Oitaru hyakushou awatadashiku urotae kite.	ชานาผู้ชราเดินมา ด้วยความตื่นตระหนก และร้อนรน	52
ก่อนจะร้องขอต่อศาล	せきくる涙を押し拭ひ、つつしん で。 Sekikuru namida o oshi nogoi, tsutsushinde.	จับน้ำตาที่เอ่อล้นออกมา แล้วสงบจิตใจ	52
เมื่อร้องขอต่อศาลเสร็จ	涙を流して訴訟する。 Namida o nagashite soshou suru,	ร้องขอต่อศาลด้วยน้ำตา	53
เมื่อร้องขอต่อศาลให้พิจารณา เพิ่มเติมเรื่องเงิน 70 เรียว	左治右衛門は涙を流し、 Sajiemon wa namida o nagashi,	ชะจิอะเมมน้ำตานอง	55

ภาพของชายวัยชราที่ซื่อจนหลงกลผู้ประสงค์ร้าย และร้องไห้คร่ำครวญเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นภาพที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากความรัก และความห่วงใยที่มีต่อลูกทั้งสิ้น ความน่าสงสารเวทนา ดังกล่าวของตัวละครพ่อนี้ ทำให้ผู้ชมเห็นใจ เกิดความสงสาร และช่วยเพิ่มความเป็นโศกนาฏกรรม ให้แก่บทละคร

นอกจากนี้ ตัวละครพ่อและตัวละครลูกในเรื่องนี้ ไม่มีฉากที่ได้พบปะพูดคุยกันเลยแม้แต่ฉากเดียว ทั้ง ๆ ที่ความรู้สึกของทั้งสองคนนั้นอยากพบกันมากเสียเหลือเกิน โดยตัวละครพ่อไม่สามารถไปพบตัวละครลูกได้ทั้ง ๆ ที่ออกเดินทางมาจากบ้านแล้ว เนื่องจากเชื่อคำแนะนำของเพื่อน ลูกว่ายังไม่ควรไปพบในเวลานี้เพราะลูกกำลังมีปัญหา ส่วนตัวละครลูกมีความตั้งใจจะกลับไปพบพ่อที่บ้านเกิดสองครั้ง แต่ไม่สามารถไปพบได้เนื่องจากครั้งแรกตัวละครลูกไม่อยากจะพบกับคู่หมั้นที่พ้อหาเอาไว้ให้ เพราะไม่ต้องการที่จะแต่งงานด้วย ส่วนครั้งที่สองตัวละครลูกคิดจะไปพบพ่อหลัง

ถูกไล่ออกจากงาน ก็ไม่สามารถไปพบได้เช่นเดียวกัน เนื่องจากเกิดเหตุทำให้ฆ่าคนตายเสียก่อน การคร่ำครวญความรู้สึกของตนเองโดยที่ไม่ได้พบหน้าอีกฝ่ายหนึ่ง หรืออีกฝ่ายไม่ได้รับรู้ ให้ผู้ชมเป็นผู้รับรู้แทนนั้น น่าจะเป็นการเพิ่มความเป็นโศกนาฏกรรมของบทละครให้มีมากยิ่งขึ้นอีกทางหนึ่ง

ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในใจของตัวละครพ่อที่อยากช่วยลูก แต่ช่วยได้ไม่เต็มที่คือต้องฝากฝังให้คนอื่นช่วยดูแลลูกแทนก็เป็นอีกสิ่งหนึ่งที่สร้างอารมณ์สะเทือนใจให้แก่บทละครมากยิ่งขึ้น ในบทละครเรื่องโกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุนี้ ตัวละครพ่อได้รับรู้ว่าลูกกำลังมีปัญหาสำคัญที่ไปแอบมีความสัมพันธ์กับบุตรสาวของเจ้านาย หลังจากได้ขอให้เพื่อนของลูกช่วยคิดหาทางแก้ปัญหาก็ได้ในระดับหนึ่งแล้ว ตัวละครพ่อยังมีความตั้งใจจะเดินทางไปหาลูก แต่เมื่อเพื่อนของลูกแนะนำว่ายังไม่ควรพบลูกในขณะนี้ ก็ได้ตั้งใจเดินทางกลับบ้าน แต่ตัวละครพ่อก็ได้พุดจาฝากฝังลูกให้เพื่อนของลูกช่วยดูแลแก้ปัญหาก็ให้ลูกจนมีชีวิตรอดปลอดภัยและได้พบหน้ากันอีกสักครั้ง

เคนควง พุ่มศิริ กล่าวว่า เนื้อเรื่องของบทละครโศกนาฏ จะต้องแสดงถึงโชคชะตาว่าเป็นเครื่องกำหนดชีวิตคน แม้จะมีบางคนพยายามกำหนดโชคชะตาของตนเอง แต่อำนาจความเป็นไปตามกฎธรรมชาติของโลก ก็เป็นการเหลือวิสัยที่เขาจะควบคุมชะตาชีวิตของเขาได้¹⁰ การที่ตัวละครเอกในเรื่องโกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุพบกับจุดจบที่น่าเศร้านั้น มีทั้งสาเหตุที่เกิดจากการกระทำของตัวเอง และเหตุที่เกิดจากความบังเอิญหรือโชคชะตาที่เขาควบคุมไม่ได้ โดยสาเหตุที่เกิดจากการกระทำของตัวเองได้แก่การลักลอบมีความสัมพันธ์กับบุตรสาวของเจ้านาย ส่วนการฆ่าคนและการขโมยเงินนั้น มีสาเหตุจากโชคชะตาที่ทำให้เขาอดเสื้อที่ใส่อยู่แลกเปลี่ยนกับโอะนะทซุเพื่อเป็นที่ระลึก ตอนที่ได้พบกับโอะนะทซุอีกครั้งในตอนกลางคืนหลังถูกไล่ออกจากร้านไปแล้ว จนทำให้คนงานเข้าใจผิดคิดว่าเขาคือโอะนะทซุ และจับตัวเขาเข้าไปในบ้าน หลังจากนั้นโชคชะตาก็นำพาให้เขาไปได้ยินคนจู่โจมกับเก็นจูเรื่องแผนการทั้งหมดพอดี จึงได้บันดลโทสะฆ่าคนจู่โจม แต่กลายเป็นการฆ่าผิดตัว ทั้งยังถูกคนจู่โจมใส่ร้ายเรื่องขโมยเงินอีกเรื่องหนึ่ง ความบังเอิญหรือโชคชะตาที่เกิดขึ้นกับตัวละครเอกในเรื่องนี้ ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่ทำให้ชีวิตของเขาต้องพบกับจุดจบที่น่าเศร้าในที่สุด

¹⁰ ใช้คำว่า “โศกนาฏ” ตามค้นฉบับในหนังสือศิลปะการละครทางปฏิบัติ

¹⁰ เคนควง พุ่มศิริ, ศิลปะการละครทางปฏิบัติ ตอน แนวการศึกษาบทละคร (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2520), หน้า 5.

อีกประเด็นหนึ่ง ที่แม้จะไม่สามารถนำมาเป็นเหตุผลสนับสนุนได้อย่างเต็มที่ว่าชิกะมะทซุ ได้ใช้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อลูกมาเพิ่มความเป็นโศกนาฏกรรมให้แก่ตัวละคร แต่ก็ได้ช่วยแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่านักประพันธ์ผู้ได้รับการขนานนามว่าเซ็คเสปียร์แห่งญี่ปุ่นผู้นี้ ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างพ่อลูก และมีความตั้งใจที่จะสร้างภาพความสัมพันธ์นี้ให้เกิดขึ้นในบทละครของเขาจริง ประเด็นดังกล่าวได้แก่การเทียบเคียงกับวรรณกรรมร่วมสมัยของนักประพันธ์ท่านอื่นที่ใช้เหตุการณ์จริงเดียวกันมาเป็นโครงเรื่องในการประพันธ์ โดยหนึ่งในนักประพันธ์ที่ใช้เหตุการณ์จริงเรื่องโอะนะทซุกับเซะอิโอรุเป็นโครงเรื่องในการประพันธ์ ทั้งผลงานการประพันธ์เรื่องดังกล่าวยังได้รับการตอบรับจากผู้อ่านอย่างดี จนเป็นที่รู้จักแม้ในสมัยปัจจุบัน ได้แก่ อิสะระชะอิเกะกุ ในผลงานการประพันธ์เรื่อง “โคโอะกุ โคะนิง อนนะ”^{*} โดยตอนที่ที่มีชื่อว่า ชุงะตะวะ อิเมะจิ เซะอิโอรุ โมะโนะงะตะริ เป็นตอนที่มีตัวละครเอกชื่อเซะอิโอรุกับโอะนะทซุ และมีโครงเรื่องเดียวกันกับเรื่องโกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาผลงานเรื่องดังกล่าวนี้ โดยมุ่งศึกษาในส่วนของคุณสมบัติความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครพ่อแม่ลูก

ผลการศึกษาพบว่า มีบทบาทพ่อของเซะอิโอรุตัวละครเอกปรากฏในตอนแรกเพียงคนเดียว ทั้งบทบาทมีเพียงแค่ไล่ลูกออกจากบ้าน เนื่องจากไม่พอใจที่ลูกเอาแต่คิดฝันนางคณิกาจนไม่เป็นอันทำงาน หลังจากนั้นตัวละครลูกเซะอิโอรุจึงได้เดินทางมาทำงานเป็นเสมียนที่ต่างเมือง และพบกับโอะนะทซุ แล้วเรื่องราวก็ดำเนินต่อไปโดยไม่มีตัวละครพ่อมาเกี่ยวข้องอีกเลย จนกระทั่งเซะอิโอรุพบกับจุดจบอันเลวร้าย ในขณะที่ผลงานเรื่องโกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุของชิกะมะทซุยกฉากตัวละครพ่อขึ้นมาเป็นฉากแรก ทั้งยังประพันธ์ให้บทบาทของพ่อเป็นบทบาทสำคัญ คือเป็นผู้จุกখনวนทำให้เจ้านายโกรธเซะอิโอรุ จนเกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมายตามมา ทั้งยังมีบทบาทเป็นผู้ล้างมลทินให้กับเซะอิโอรุในตอนสุดท้ายอีกด้วย การปรากฏตัวขึ้นในตอนแรกและตอนสุดท้ายของเรื่อง และมีบทบาทสำคัญดังที่กล่าวมา แสดงให้เห็นว่าชิกะมะทซุได้ตั้งใจที่จะสร้างสรรค์ตัวละครพ่อขึ้นมา ไม่ว่าจะเพื่อเพิ่มความเป็นโศกนาฏกรรมให้แก่เนื้อเรื่อง หรือเพื่อเหตุผลอื่นใดก็ตาม

นอกจากนี้ในผลงานเรื่อง “ชุงะตะวะ อิเมะจิ เซะอิโอรุ โมะโนะงะตะริ” ยังไม่ปรากฏตัวละครร้ายคันจูโร ต่างกับผลงานเรื่องอื่น ๆ ที่ใช้โครงเรื่องเดียวกันนี้ประพันธ์ ข้อมูลประกอบนิยายเรื่องนี้¹¹ ได้ให้คำอธิบายเอาไว้ว่า การที่ชะอิเกะกุไม่ได้เขียนให้มีตัวละครร้าย โดยไม่สนใจว่าเรื่องจริงจะเป็นอย่างไรนั้น น่าจะเป็นเพราะชะอิเกะกุต้องการแสดงให้เห็นว่า การที่ชายหรือหญิง

^{*} โคโอะกุ โคะนิง อนนะ พิมพ์ขึ้นในเดือน ก.พ. ปี ค.ศ. 1686 ขณะที่ชะอิเกะกุ ผู้ประพันธ์ มีอายุ 45 ปี เป็นนิยาย 5 ตอน 5 เล่มจบ เนื้อหากล้าถึงความรักระหว่างหญิงชาย 5 คู่ ที่เป็นเหตุการณ์ไต่คดีในสมัยนั้น

¹¹ 暁峻康隆 注・訳, 現代語訳・好色五人女 (東京: 小学館, 1992) (小学館ライブラリー:38), pp. 12.

เหล่านั้นต้องพบกับความตายโดยงานนั้น ไม่ใช่เป็นเพราะความปรารถนาร้ายของใครคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นเพราะการมีแนวความคิดด้านศีลธรรม กฎหมาย ที่ไว้ปกป้องระบบชนชั้น ระบบครอบครัวของระบอบศักดินาสวามิภักดิ์อันไร้มนุษยธรรมต่างหาก

ประเด็นดังกล่าวมีความแตกต่างกับผลงานของซิกะมะทซ์อย่างชัดเจน โดยผลงานเรื่อง โกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซ์ของซิกะมะทซ์นั้น มีความอ่อนโยนและเห็นอกเห็นใจตัวละครอย่างเห็นได้ชัด โดยนอกจากจะสร้างตัวละครร้าย ทำให้เหตุการณ์ทุกอย่างเกิดขึ้นเหมือนกับเป็นความบังเอิญหรือเป็นโชคชะตาแล้ว ซิกะมะทซ์ยังได้ใช้ตัวละครพ่อและความรู้สึกระหว่างพ่อลูกมาเพิ่มความ เป็นโศกนาฏกรรมของบทละคร ทำให้ผู้ชมเกิดความเห็นอกเห็นใจในโชคชะตาของตัวละครเอกมากยิ่งขึ้น และนี่คงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ซิกะมะทซ์ได้รับการขนานนามว่าเป็นเช็คสเปียร์ แห่งญี่ปุ่น

2.6 สรุปพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูก และความเป็นโศกนาฏกรรมในบทละคร

ตารางที่ 3 สรุปพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูก และความเป็นโศกนาฏกรรม
ในบทละครเรื่อง โกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซ์

ตัวละครพ่อ	<ul style="list-style-type: none"> - พ่อมีความประสงค์ดีต่อลูก (เซจิเอะมนเซ็นสัญญาจะรับภาระส่งของติดตัวเจ้าสาวของ โอะนะทะจู้ เพื่อช่วยเหลือเซจิอิโรให้มีเวลาหนี) - พ่อพยายามช่วยเหลือลูกซึ่งทำผิดกฎหมาย (เซจิเอะมนนำหลักฐานมาร้องขอต่อศาลให้ลดโทษให้เซจิอิโร)
ตัวละครลูก	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่ทำตามความประสงค์ของพ่อ (เซจิอิโร ไม่ยอมแต่งงานกับผู้หญิงที่พ่อจัดหาให้ ทั้งยังลักลอบมีความสัมพันธ์กับบุตรสาวของเจ้านาย) - มีจุดจบที่น่าเศร้า (เซจิอิโรถูกทางการจับ สุดท้ายตัดสินใจฆ่าตัวตาย)

ตารางที่ 3 (ต่อ) สรุปพฤติกรรมของตัวละครพ่อแม่ลูก และความเป็นโศกนาฏกรรม
ในบทละครเรื่อง โกะจูเน็งกิ อุตะเน็มบุทซุ

ความเป็นโศกนาฏกรรม	<ul style="list-style-type: none"> - การกระทำความคิดของตัวละครลูกเป็นเรื่องถูกใส่ร้าย (ความคิดเรื่องขโมยเงิน เป็นความคิดที่ถูกคันจูโรใส่ร้าย) - การกระทำความคิดของตัวละครลูกเป็นเรื่องที่เกิดจากความบังเอิญ ไม่ได้มีการวางแผนมาก่อน (ความคิดเรื่องฆ่าเกินจูโรทำไปเพราะบังเอิญได้ยินแผนการกลั่นแกล้ง ตน ทั้งยังเป็นการฆ่าผิดตัว) - ตัวละครพ่อไม่สามารถช่วยเหลือลูกได้อย่างเต็มที่ แต่ได้ พยายามฝากฝังให้คนอื่นช่วยดูแลแทน โดยที่หารู้ไม่ว่าคนที่ฝากฝัง ให้ช่วยดูแลลูกนั้นเป็นศัตรูของลูก (ชะจิเอะมอนไม่สามารถเดินทางไปหาชะอิจูโรได้ จึงได้ฝากให้คันจูโร ช่วยแก้ปัญหาให้ชะอิจูโรแทนตน) - มีฉากแสดงความรู้สึกของตัวละครพ่อต่อตัวละครลูกมากกว่าฉาก แสดงความรู้สึกของตัวละครลูกต่อตัวละครพ่อ (ชะอิจูโรแสดงความรู้สึกต่อเจ้านายมากกว่าต่อชะจิเอะมอน) - ภาพของตัวละครพ่อเป็นภาพที่น่าเวทนาสงสาร (ชะจิเอะมอน อยู่ในวัยชรา ฐานะยากจน เป็นคนชื้อ และร้องไห้เพื่อลูก หลายต่อหลายครั้ง) - ไม่มีฉากที่ตัวละครพ่อลูกได้พบปะพูดคุยต่อกันเลย (องค์แรก ชะจิเอะมอนได้พบคันจูโรที่ทำเรือ องค์สุดท้าย ชะจิเอะมอน มาที่ศาลแต่ชะอิจูโรเสียชีวิตไปแล้ว)
--------------------	--